

quod prius se faceret a Sarracenam, quam rediret ad eum: (¶ inf. 1) Nos igitur fraternitati tuæ respondentes, mandamus, quatenus utrumque ad continentiam servandam moneas, & inducas: quam si promittere voluerint, & servare, utrumque dimittas sine alio commorari: alioquin si vir noluerit continere, tu illam, ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam appell. rem. compellas: cum & temerarium fuerit huiusmodi iuramentum, & adulterium utrinque sit commissum.

[1 Sed adulterium, cui adhaesit, postquam recessit ab eo, libenter dimittes, & castitatem promitteret, & iuraret.] CAP. XXV.

Is, qui iuravit cum muliere contrahere, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter precedentem non. h. d.

Idem b Genuen. Archiepiscopo. (an. 1207.)

Quemadmodum c si vir mulieri iurasset, quando contraxit cum illa, quod eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commisset, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante huiusmodi d iuramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet in legem illa conjugii non peccaret: ita si quis iuraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere precedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in illo iuramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.

Alioquin si post huiusmodi iuramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod est profusum absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem licite potest uxorem a sua cohabitatione dimittere: longe fortius ante conjugium celebratum propter eandem causam sponsus licite potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes e. Non obstante in alterutro casu vinculo iuramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is, qui iuravit, ad utrumque sine transgressione se possit habere. Quod si post huiusmodi iuramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profecto ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

Si vir iuravit non accusare uxorem, temerarium est iuramentum: sed si specialiter de adulterio hoc iuravit, denunciare poterit, sed accusare non debet.

Illud autem iuramentum est proculdubio temerarium, si vir iuret uxori, quod eam super nullo crimine accusabit: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum traheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud Iudicem suum, ut eam, nisi penitus respiceret, omnino dimitteret, secundum canonicas sanctiones. Quod si expresse iurasset, quod eam super adulterio non impeteret, esset ne servandum huiusmodi iuramentum? Cum Scriptura f testetur, quod patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundum regulam Evangelii g, si primo, & secundo correcta respicere nollet, dicendum esset Ecclesiae, ut tanquam ethnica, & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera præberetur

a Vide Covarruv. lib. 4. var. res. c. 9. b in antiq. Januens. c Cap. 11. eod. tit. in 3. compil. Vid. Mag. & Doct. d sacramento. e Vid. l. pen. ff. de cond. ob tur. caus. & l. generaliter. & l. si plagi. per Bart. ff. de verb. obligat. f Levit. 18. g Matth. 18.

ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccanti non solum septies, sed etiam usque septuagies septies, secundum Evangelicam veritatem? a Tutius ergo in hoc casu videretur, ut propter iurisjurandi religionem vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum: quanquam denunciare eam possit ad poenitentiam peragendam.

CAP. XXVI. Licite ex causa necessaria etiam per religiosos iuratur. Idem Abbati, & Capitulo Castellionis. (an. 1206.)

Et si Christus b præcepit secundum Evangelicam veritatem: Sic sermo vester, est, non, non, ut affirmatio, vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrecente malitia, simplici assertioni, vel negotio vix creditur, idcirco prudenter adiunxit, quod amplius est, a malo est: a malo quidem, non tam culpa, quam poenæ: nec exhibentium, sed exigentium iuramentum: nam incredulitas huiusmodi magis est poena, quam culpa: unde non dixit, malum: sed dixit, a malo. Licet enim iuramentum prohibuisse Dominus videretur, nusquam tamen per creatorem, sed per creaturam iurare prohibuit: ne per huiusmodi iuramentum transferretur ad creaturam honorificentia creatoris. Quare cum in Evangelio c præmississet: Dico vobis, nolite iurare omnino: statim subiunxit: neque per caelum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ipsius est: neque per Hierosolymam, quia civitas est Regis magni: neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere album, aut nigrum.

Et quamvis non sit per creaturam iurandum: si tamen iuret per creaturam, servandum est quidem, dummodo sit licitum, quod iuratur: quia teste veritate, qui iurat in caelo, iurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum. Iacobus d quoque non simpliciter prohibet iuramentum, sed voluntatem iurandi, cum ait: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare, quoniam e ad iuramentum non debet quenquam spontanea voluntas inducere, sed necessitas trahere importuna: & tunc potest sine culpa iurare, dummodo illos tres f comites habeat iuramentum, de quibus Propheta ait g: Et iurabunt, vivit Dominus, in veritate, & iudicio, & iustitia. Quod autem Iacobus h subdit: Neque per caelum, neque per terram, neque per quodcumque aliud iuramentum: iurare vetat per quamlibet creaturam, quodcumque sit illud: alioquin non dixisset Apostolus i: Homines per maiorem suum iurant, & omnis controversia eorum ad confirmationem finis, est iuramentum: in quo patenter ostendit, per quem sit iurandum, cum ait: homines per maiorem suum iurant, id est, per Deum: & cur sit iurandum, ut videlicet omnis controversiae finis sit iuramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. k Joan. stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad caelum, & iuravit per viventem in secula seculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Evangelio, quam est, est, non, non: cum sapissime dixerit: Amen dico vobis: quod ipse, secundum Lucam exponens, cum præmississet l, Amen dico vobis, quia multae viduae erant in diebus Heliae in Israel. Apostolus quoque iurabat, cum diceret m: Testis est mihi

a Matth. 18. Luc. 17. b Cap. 13. eod. tit. in 3. compil. Vid. B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. & Sor. l. 8. de just. & iure. q. 1. art. 2. Matth. 5. c Adde, an testis iurans per S. Iacobum, vel alium deponat, vid. Cyn. in l. testium. C. de test. d Jac. 5. e quoniam ad iurandum, &c. f B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 3. g Hier. 4. h Iacob. 5. i Hebr. 6. k Apoc. c. 20. l Luc. 4. m Rom. 1.

a 1. Corinth. 15. b Psal. 109. c Psal. 131. d Levitic. 19. Matth. 5. e Domino. f Ephes. 5. g Eccles. 23. h 1. Timoth. 5. i Vid. l. generaliter. C. de Episc. & Cler. & l. si pater. C. de hered. instit. x Cap. 3. tit. de consir. in 3. comp. Vid. Guid. Pap. l. al. quia vero.

mibi Deus; & iterum a: Quotidie morior per gloriam vestram, fratres: quæ Græca exemplaria manifestissimam iurationem esse ostendunt. Si enim per se malum esset iurare, profecto Dominus non iurasset, cum tamen in Veteri Testamento legatur b: Quia iuravit Dominus, & non poenitebit eum; & rursum c: Iuravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam, imo & præcepit in Veteri testamento d: Redde Deo e iuramenta tua. Quædam enim prohibentur, quia per se mala sunt, ut furtum, adulterium, & huiusmodi: quæ non sunt aliquatenus faciendæ. Quædam vero prohibentur ex causa, non quia per se mala sunt, sed quia si fiant frequenter, & multum, ex his mala sequuntur: ut vinum per se malum non est, & tamen prohibet Apostolus dicens f: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria; quoniam ex frequenti, & immoderata potatione vini luxuria generatur. Sic & iuramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causa, quoniam ex frequenti, & incauta iuratione perjurium sæpe contingit: sicut in Ecclesiastico legitur g: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet a domo ejus plaga. Quemadmodum ergo Paulus indulsit propter necessitatem discipulo suo Timotheo h, ut utatur modico vino propter stomachum, & frequentes infirmitates: sic profecto cum necessitas exigit, pro re veritate, & honesta potest secure iurari, quia cessante causa, cessat effectus i. Licet ergo debeatis esse viri perfecti, ut quantum potestis, iuramenti vinculum evitetis, volentes tamen indemnitati vestri monasterii providere, ne propter defectum testium, sui juris sustineat læsionem: præsertim vobis pagina indulgemus, quatenus vos, & monasterii vestri Conventus possitis in causis ejusdem (deficientibus aliis testibus) pro ipso perhibere testimonium veritatis.

CAP. XXVII. Iuramentum contra utilitatem Ecclesiasticam præstitum non tenet. Idem Episcopo Amelien. (an. 1204.)

Sicut k nostris est auribus intimatum, Ecclesia Tudertina vacante, ipsius Canonici, & Episcopus cum eis, dum esset in minoribus ordinibus constitutus, iuramenta quædam in damnum Episcopalis juris fecerunt, priusquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: [¶ inf. 1] Pro iuratione incauta imponi fecimus Episcopo poenitentiam congruentem: (¶ inf. 2) Quia l non iuramenta, sed perjuria potius sunt dicenda, quæ contra utilitatem Ecclesiasticam attentantur: mandamus, quatenus ab ipsis Canonicis inquiras super præmissis diligentius veritatem: & si ea inveneris esse vera, quod in damnum Episcopalis juris repereris taliter attentatum, in statum debitum, appellatione remota, reduces.

[1 Quæ utrum servari debeant, cum ex eis contingeret præsertim reditus Episcopales minorari, tanquam vir providus, & discretus olim nos duxit idem Episcopus consulendus. Nos igitur saluti ejus paternæ volentes sollicitudine providere.] [2 Et nihilominus attendentes, quod iuramentum non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum &c.]

CAP. XXVIII. Iuramentum præstitum super actu a lege infirmato principaliter favore jurantis, licet secundario in favorem publicum, necessario est observandum, si non vi, nec dolo fuit præstitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat. h. d. multum singulariter considerata medulla capituli. Idem Beluacensi Episcopo. (an. 1206.)

a 1. Corinth. 15. b Psal. 109. c Psal. 131. d Levitic. 19. Matth. 5. e Domino. f Ephes. 5. g Eccles. 23. h 1. Timoth. 5. i Vid. l. generaliter. C. de Episc. & Cler. & l. si pater. C. de hered. instit. x Cap. 3. tit. de consir. in 3. comp. Vid. Guid. Pap. l. al. quia vero.

Cum contingat a interdum, quod constante matrimonio mulieres alienationibus super rebus dotalibus, & donationibus propter nuptias consentiant, ne ulterius contraveniant proprio sacramento firmando, ac soluto processu temporis matrimonio contravenire nitantur: utrum hoc eis liceat, a nobis tua frat. requisivit. Nos autem f. t. t. r. quod est mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjurii aperiri: mulieres ipsæ servare debent huiusmodi iuramenta, sine vi, & dolo sponte præstita, cum in alterius præjudicium non redundent, nec observata vergant in dispendium salutis æternæ.

CAP. XXIX. Movens bellum injustum compellitur restituere, quæ per violentiam occupavit, & eos absolvere, a quibus indebite iuramenta extorsit. h. d. usque ad vers. Iuramentum. Idem.

Sicut: [¶ infra.] Si constiterit b, quod prædictus H. injuste bellum moverit contra I. ipsum H. inducere studeatis, ut universa per huiusmodi violentiam occupata restituantur conquerenti, eum a præstito sibi iuramento profusum absolventes. Quod si acquiescere noluerit, ipsum ad hoc (si præmissa veritate nitantur) cogatis per sententiam excommunicationis, terram ejus interdixi sententiæ supponentes.

Non adstringitur quis iuramento ad implendum, quod iuravit, si ab alia parte non impletur, cuius respectu præstitum est iuramentum.

S. i. Iuramentum autem, quod I. se asserit præstitisse, si de assensu factum est utriusque, eum non ligat, qui præstitit, dum ille, cui præstitum fuerit, servare negligit, quod promissit. Idem in Concilio generali. c. (an. 1216.)

CAP. XXX. Clerici non habentes temporalia a Laicis non tenentur eis prestare iuramenta fidelitatis.

Nimis de jure divino d quidam Laici usurpare nituntur, cum viros Ecclesiasticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis iuramenta compellunt. Quia vero secundum Apostolum e, servus suo Domino stat, aut cadit, sacri auctoritate Concilii prohibemus, ne tales Clerici personis secularibus prestare cogantur huiusmodi iuramenta. f

CAP. XXXI. Qui iurat non esse contra aliquem, potest in causis propriis & Ecclesie suæ esse contra eum. h. d. secundum intellectum glossæ.

Honorius III. A. & C. Canonic. Antiochenis. (an. 1222.)

Petitio g vestra nobis exhibita continebat, quod Ecclesia Antiochena vacante, Princeps Antiochenus timens conspirationes aliquas fieri contra eum, a vobis iuramentum extorsit, quod contra ipsum de cætero non essetis: [¶ inf. 1] Interpretatione h congrua declaramus, vos iuramento huiusmodi non teneri, quin pro iuribus, & honoribus ipsius Ecclesie, ac etiam specialibus i vestris legitime defendendis, contra ipsum Principem stare libere valeatis, coercendo vos a machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læsionem personæ, vel sui amissionem incurere Principatus.

[1 Cum autem dictus Princeps adeo adversus ipsam Ecclesiam fre-

a Cap. 1. eod. tit. in 4. compilatione. b Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. c Lateran. sub Innocent. III. d Cap. 8. eod. tit. in 4. compilar. e Rom. 14. f iuramentum. g Nota quæ conditiones intelligantur in iuramento, de quibus Aretin. in §. æque. Instir. de except. Jas. in l. si convenerit. ff. de iurisd. omni. jud. h In uno: Hoc autem interpretatione congrua. i Specialibus, legitur in omnibus scriptis, licet in aliquot vulgaris mendose legatur, spiritualibus.

frequentes habeat questiones, nec vos ipsi deesse Ecclesie sine ipsius detrimento potestis, nec eidem audeatis adesse, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter supplicastis, ut vobis super his paterna providere sollicitudine dignemur. Nos igitur utilitati Ecclesie ejusdem, & saluti, ac fame vestra, & honori dicti Principis pariter providentes.)

CAP. XXXII.

Cum agitur de usuris, potest Judex in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus exigere a partibus juramentum de veritate dicenda. Et eadem ratione idem in qualibet causa, in qua imminet peccatum: secundum Pannor. Idem Archidiaconus & magistro G. Canonico Tullen.

[an. 1220.]

EX literis a vestris accepimus, quod super causa usurarum vobis pro G. contra E. ab Apostolica sede commissa, non potuit per testes ab ipsius G. parte productos de fortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris constitisset: unde expedire videtis, quod exigatur de dicenda veritate a partibus juramentum, cum ex fama quasi notorium habeatur, praefatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, sortem & amplius percepisse. Ne igitur ex hujusmodi juramenti defectu justitia (occulta veritate) succumbat: mandamus, quatenus partes ad praestandum hujusmodi juramentum per cens. Ecclesie appellata cogatis.

CAP. XXXIII.

Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet revocare debet, non obstante juramento de non revocando: maxime si prius jurat non alienare. h. d. secundum verum intellectum Pannormitanus.

Idem Colossen. b Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1220.)

INtellecto jam dudum, quod charissimus in Christo filius noster Hungariae Rex illustrius, alienationes quasdam fecerit in praedictum regni sui, & contra Regis honorem: Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes praedictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare. Quia cum teneatur, & in sua coronatione juraverit, jura regni sui, & honorem coronae illibata servare, illicitum profecto fuit, si praestitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum, & propterea penitus non servandum.

CAP. XXXIV.

Si mulier juravit aliquem esse suum maritum, & succubuit, quia aliter non probavit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

Gregorius IX. Episcopo Cenoman. [an. 1232.]

Mulier, quae in jure praestito juramento asseruit virum talem in ipsam per verba de praesenti matrimonialiter consensisse, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per sententiam absoluto, non debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor perjurii videaris: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne forte si falsum juraverit, matrimonium contingat legitimum impediri: sed suae conscientiae est potius relinquenda.

CAP. XXXV.

Qui juravit servare statuta edita, & postea per illud juramentum aliter non jurando promisit servare edendo, seu postea edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita. h. d. secundum verum intellectum.

Idem.

a Vid. Guid. Pap. hic. & B. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. b Colon. al. Colocen. in omnib. c Vid. l. prohibere. §. quod plane per Bart. ff. quod vi aut clam: d Juramentum non debet deferri ei, quem credimus incursum perjurium. l. 2. de ind. viduitas. toll.

CLericus, qui juravit se statuta in Ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem juramentum statutum, quod postmodum subsecutum est, fideliter observare; licet transgredi non debuerat, quod promisit, non tenetur ad illius observantiam ex debito praestiti juramenti.

CAP. XXXVI.

Juramentum litis decisorium a Judice delatum, sine justa causa recusari non potest: delatum vero a parte licite recusatur, & refertur: in actione tamen famosa non licet reo referre. h. d. usque ad §. sane.

Idem H. Judici.

Juramentum a te parti delatum, nisi justa de causa, non potuit recusari. Quamvis quod in judicio a parte parti defertur, recusari possit licite, ac referri. Nec liceat convento famosa actione referre hujusmodi juramentum.

Actore nihil probante reus est absque omni onere absolvendus: si vero praesumptio est pro eo, defertur reo juramentum, vel ipsi actori, consideratis personarum, & causa circumstantiis. h. d.

§. 1. Sane si actor b omnino in probatione defecerit, reus debet (et si nihil praestiterit) obtinere. Praesumptione vero faciente pro illo, reo defertur potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum, nisi Judex (inspectis personarum, & causae circumstantiis) illud actori videat deferendum.

TITULUS XV.
DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I.

Si testis de crimine contra eum excepto convincitur, vel alias convictus apparet, repellitur a testimonio, sed de crimine non punitur, si non tangit negotium principale.

Celestinus III. (an. 1195.)

Denique c, quod in dicta, & personas testium: (& infra. 1) Si crimina testibus objiciuntur, de quibus non fuerant haecenus accusati, sed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda est, antequam causa per sententiam terminetur: cum (sicut canonica instituta declarant) testes absque ulla infamia, vel suspitione, vel manifesta macula in ferendo testimonio requirantur. Quod si sola crimina, de quibus alio tempore convicti, vel confessi fuerunt, testibus objiciuntur, a testimonio repelli possunt: quia sicut Stephanus Papa d, & alii Pontifices e multi Romani testantur, non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi prius se probaverint innocentes. Ceterum si de criminibus ad solam exceptionem objectis, testes convicti fuerint, sive confessi, poena ordinaria multari non debent, cum accusatio in ipsos secundum juris ordinem non procedat. Sufficit ergo si a perhibendo testimonio repellantur, praesertim ubi crimen, quod eis objicitur, causam de qua agitur, contingere non videtur.

[1 Quibus ante juramentum, vel depositiones nihil obiectum fuit, post attestations publicatas possit opponi, hoc in Romana Ecclesia de longa consuetudine obtinuisse cognoscas, ut ante juramentum, vel depositiones, & post, in dicta, & etiam personas testium legitima exceptio possit opponi, &]

CAP. II.

Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obstat communionis replicatio.

Inno-

a Vid. Guid. Pap. hic. b Vid. Bart. in l. 1. D. de except. Spec. tit. de prob. Salic. & alios in l. qui accusare. C. de edendo. c Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. d Epist. 2. Refert. Burch. l. 1. Decret. cap. 164. e scilicet Felix, Calixtus, & Damasus, quorum refert Burch. de hac re dict. l. 1. Decr. c. 169. 171. & 172.

Innocentius III. Archid. Richemundiae.

(an. 1208.)

A Nobis ex parte tua a locutione b, utrum is, qui excommunicato in locutione, vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum a sua possit accusatione repellere, cum ille communionem hujusmodi replicet contra eum.

Nos igitur inquisitioni tuae t. r. quod ipse ab accusatione illius poterit removeri, cum primus a communione fidelium sit exclusus, secundus vero tantum a sacramentorum participatione sit remotus. c

CAP. III.

Habens plura beneficia contra alium de pluralitate non excipit. h. d. Jo. Andr.

Idem Audien. Episcopo. [an. 1206.]

Cum Ecclesiastica d provisionis officium: [& infra. 1] Mandamus, quatenus Jac. faciat Praebendam illius, de qua per C. praed. nost. noscitur investitus, pacifica possessione gaudere, cum exceptionem illam, quod praefatus Jac. in alia Ecclesia beneficium possidet, ei non possint opponere, quos constat varia beneficia in diversis Ecclesiis obtinere.

[1 Pro questione siquidem, qua inter dil. fil. Novarien. Capitulam, & I. Clericum super Praebenda Novarien. Ecclesie vertebatur, tam nuncii Capituli, quam idem I. ad sed. Apostolicam accesserunt: & dum in nostra, & fratrum nostrorum praesentia foret utraque partium constituta, pro ipso Jac. fuit taliter in nostro auditorio allegatum, quod cum placuisset bon. mem. cc. Pp. p. n. Jac. Praebendam Novarien. Ecclesie, qua fuerat Magistri B. desin. ad preces quorundam Cardinalium conferre, & ipsum de illa manu propria investire, de Apost. sed. mandato fuit postmodum in corporalem ipsius possessionem inductus, quoniam non permittebant eum Canonici possidere. Econtrario vero Novarien. Canonici respondententes, exceptiones quamplurimas allegabant, quibus ipsum Jac. a perceptione Praebendae repellere omnino intendebant.]

CAP. IV.

Judex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, post quem excipientem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.

Idem Episcopo Helien.

Pastoralis: [& infra.] Quoniam per dilatorias exceptiones malitiose nonnunquam causarum terminatio prorogatur, inquisitioni tuae t. r. respondendum decernimus, ut intra certum tempus a Judice assignandum omnes dilatorias proponantur: ita quod si partes extunc voluerint aliquas opponere, quas non fuerint protestatae, nullatenus audiantur g: nisi forte aliqua de novo sibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat juramento, se postmodum ad illius notitiam pervenisse.

CAP. V.

Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest, sed reconvenire non potest.

Idem Monachis Farsen. h. (an. 1207.)

Cum inter i Priorem, & Conventum de Argentolio x ex parte una, & nobilem virum S. de Malileone l dicecessis Pictavien. ex altera, super damnis, & aliis coram vobis ex delegatione nostra quaestio verteretur, procuratore ipsius nobilis vestrum volente declinare iudicium, eo quod duos ex vobis habebat suspectos, procurator monasterii allegavit parti ejusdem nobilis (cum esset vinculo excom-

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. b requisitum. c Dictio, sit, deest in pluribus. d Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. e Sup. de off. Jud. deleg. c. pastoralis. require quae sunt hic decisa, Cap. 3. eod. tit. in 8. ompil. Vid. Bald. in l. 2. ff. quod vi aut clam. f Vid. l. fin. C. de except. g Vid. text. in auth. qui semel. cum ibi notat. C. de probat. h Hac duo postrema verba desunt in antiquis. i Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. x Argentorio. l ab Malis.

municationis adstrictus) exceptionis hujusmodi beneficium interdictum: [& infra. 1] Inquisitioni vestrae duximus respondendum, quod praedicto nobili legitima defensio in iudicio reservatur, & maxime iudicis a recusatio, cum periculosum sit coram suspecto iudice litigare, ac suspectis iudicibus sed. Apostolica causam de certa conscientia b non committat: unde in talibus non excommunicati favor attenditur, sed aequitas iudicantis, cum non debeat claudicare iudicium: ac satis videatur absurdum, si actore impugnante, reo defensionis copia denegetur, quia sic condemnaretur multoties absolvendus. Porro cum excommunicato, quando in causa absolutionis existit, non sit iusta deneganda sententia, nec interdicti debet eidem appellationis remedium, si contra iustitiam condemnatur, qua ratione in uno eodemque negotio ipsi alia legitima subtrahantur suffragia, non videmus. Ceterum non sic in reconventionem sentimus: ne quod in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

[1 Cum enim excommunicatus non reporetur ex contumacia commodum, potest conveniri; sed si exceptionis liberum posset habere progressum, vel recursum, traheretur multoties in favorem, quod est in odium introductum. Unde postulastis sedis Apostolicae oraculo edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.]

CAP. VI.

Excipiens non videtur fateri ea, quae in exceptione includuntur. Et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.

Idem Monachis Farsen. c [an. 1208.]

Cum d venerabilis frater noster I. Sabinen. Episcopus coram dilectis filiis nostris R. tituli S. Anastasiae Presbytero, & P. sanctae Luciae Diacono. Cardin. quos sibi, & R. procuratori vestro concessimus auditores, Ecclesiam sancti Viti cum suis possessionibus, & pertinentiis petivisset, asserens eandem ad se in spiritualibus, & temporalibus pertinere. Idem nondum Episcopi intentione fundata, praepropere e sic respondit: quod etsi dicta Ecclesia dudum fuerit Ecclesiae Sabinen. subiecta, eam tamen non poterat Episcopus vendicare, quam ex permutationis causa Farsen. monasterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens instrumentum, in quo contineri prima facie videbatur, quod Theodosius Episcopus cum suorum Sacerdotum assensu praedictam Ecclesiam sancti Viti pro quibusdam Ecclesiis, & rebus aliis in cambium vestro duxit monasterio concedendam.

Ad haec Episcopus proposuit memoratus, intentionem suam per hujusmodi responsionem esse fundatam, cum enim pars vestra responderit, se dictam Ecclesiam ex permutatione facta per Sabinen. Episcopum obtinere, confiteri per consequens videbatur, se credere, quod dicta Ecclesia tempore permutationis pertinuit ad Ecclesiam Sabinen. cum permutatio inter contractus bonae fidei computetur, nec cum alio, quam cum Domino, vel cum eo, qui habebatur loco Domini, legitime valeat celebrari. [& infra. 1] Porro memoratus Episcopus ad probandum, quod iam dicta Ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitebatur ostendere, quod tam dictam Ecclesiam, quam molendina, terras, & alia bona ejus Sabinen. Episcopi diutius possederunt, de illis pro sua voluntatis arbitrio disponendo: [& infra. 2] Intelleximus supradictum Episcopum intentionem suam minime fundavisse per testium depositiones, vel procuratoris supradicti respon-

a Vid. Hostien. in sum. tit. de recur. §. quae sint iusta causa. b al. scientia. c Farsen. al. Franeten. In quibusdam ita: Innoc. III. Archid. Richemundiae. d Cap. un. tit. de Confess. in 4. comp. Vid. Dyn. in cap. exceptione. De reg. jur. Adde Roman. in l. cum mulier ff. sol. matrim. e al. prope. f videbatur.